

GOLEŃ (114) *sb f*

-e- (113), -ę- (1).

o oraz e jasne.

sg *N* golen (12). ◇ *G* goleni (3). ◇ *A* goleń (9). ◇ *L* goleni (5). ◇ *pl N* goleni (18). ◇ *G* goleni (12). ◇ *D* goleni(a)m (1). ◇ *A* goleni (25), goleni(e) (6); -(e) *ZapWar*; -i : -(e) *FalZioł* (1 : 1), *Mącz* (3 : 1), *SkarŻyw* (1 : 2), *WujNT* (2 : 1). ◇ *I* goleniami (5); -ami (4), -(a)mi (1). ◇ *L* goleniach (14); -ach (4), -äch (3), -(a)ch (7); -ach *Leop*, *BibRadz*; -äch *March*¹; -ach : -äch *SienLek* (2 : 2). ◇ sg *a. pl G* goleni (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Część nogi między stopą i kolanem; podudzie, łydka; kość goleniowa; *crus Murm*, *Mymer*¹, *BartBydż*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *tibia Murm*, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *perna Mącz*; *sura Modrz*; *crusculum*, *internodium cruris Cn* (113) : *March*¹ A2, D4; *BierEz* I; Ty wzrząwłfy z daleka/ we zbroij ijdącę z miałta ku lámaniu golenij lotrowfkich *OpecŻyw* 152, 108v; *Murm* 62; *Mymer*¹ 21 v; *BartBydż* 37b; Pierścien z kopyta albo z goleni oflowey na palczu nołzony/ niedopułzcza padać wielką niemocz cirpiącym. *FalZioł* IV 4d, I 32c, 53a, 97b, IV 5b, 22a, V 50v, 108; *GOleni* kościŕte y mięfifte zna. człowieka mocznego/ fmiącego/ y bezpiecznego, ale grubego rozumu leniwego y trudney nauki. *GlabGad* P6v, F3, P6v [3 r.], P8; *March*³ T7; Tam też ná tym mieyfcu byłá iedná wieża okrutná á przykra w kthorey byłó bárzo wiele więźniow/ iedni s poućinánemi nogámi/ drudzy s połamanemi goleniami *HistAl* F6v, D3v; *KrowObr* 146v; *RejWiz* 66v, 93v; *Leop Ps* 146/10, *2v; *RejFig* Dd8; *Krol* złamał goleń v *Przedborzá BielKron* 375v *marg*, 9v [2 r.], 375v; *Crus*, *Golień*/ Włáfnie kość pod czáfzką kolanną. *Tibia vero*, *Goleń Mącz* 69c; *Patefio*, *Wieprzowa* szołdrá álbo *golień* á zwłáłzczá przednia *Mącz* 295a, 230d, 291c, 292b, 305b, 455c, 475d, 476c; Albo weźmi fzpiku z goleni ćieleęcych świeżych/ á thego z winem w vcho puść. *SienLek* 71, 35, 93v, 120v, 121 [2 r.], 121v (12); *RejAp* 160; *HistRzym* 93; *RejZwierc* 58, 157v; *BudBib Ex* 12/9, *Lev* 1/9, 13, 11/21, *Prov* 26/7; *CzechRozm* 168v [2 r.]; *ModrzBaz* 54v; *SkarŻyw* 76, 208, 277; *StryjKron* 557 [2 r.]; *KochPhaen* 19, 21; *KochPieś* 54; *Calep* 273a, 1068a; *LatHar* 736 [3 r.]; *WujNT Ioann* 19 *arg*, 31, 32, 33; By młodé dźiatki gráiąc polkákuią fnádnie. Drugi fkacząc niebácznie/ goleni nátráći/ Alic o iednéy nodze/ wkoło wřzytko kráći. *GosłCast* 42.

W połączeniach szeregowych (3): Bo fie im krotochwilá tá bárzo fprzykrzyła/ *Goleń*/ *Plecy*/ y *Głowe* w hárab nárułzyłá. *BielSat* C4v [*idem BielRozm* 23]; *RejZwierc* 62; *BielRozm* 23.

W charakterystycznych połączeniach: *goleń ćieleęca*, *cienka*, *jelenia* (2), *kosmata* (2), *kościŕta*, *krotka* (2), *krzywa*, *kudłata*, *lewa*, *męska*, *mięższa* (2), *mięsista*, *nierowna*, *opuchła*, *osłowa*, *połamana*, *porośła*, *poślednia*, *prawa*, *prosta*, *sprochniała*, *sproсна*, *subtylna*, *wieprzowa* (2), *wołowa* (2), *zadnia*, *zakrzywiona*, *złamana* (2), *żelazna* (4); *goleni rozciágnienie*, *złamanie* (2); *goleń potłuc* (*stłuc*) (2), *rozłóżyć*, *szczepać* (2), *ściskać*, (*z*)*łamać* (*połamać*) (12).

Przysłowie: Komu fye wrzod wgoleni włóży/ záwłffe fye mu boleć mnoży. *March*¹ D4.

Wyrażenia: »śnieg do goleni« (1): Tegoż látá *Miefiácá Máiiá* 21. dniá vpadł śnieg wielki do goleni *StryjKron* 662.

»jako na wroblowej goleni mięsa« = *bardzo mało* (1): rozumyeyąc to po nich że fie ná cnotę bárzo przefadzáyą/ y máyą yey ták wiele yáko ná wroblowej goleni myęfá *GliczKsiąż* 6v.

Szeregi: »bok albo goleń« (3): Bo ktoć chce niedźwiedziá álbo wieprzá włowić á rołkołz s tego mieć/ pewnie też musí boku álbo goleni nádftáwić. *RejZwierc* 143, 164, 165.

»kolana, (i) goleni; kolana z goleniami« [szyk 3 : 1] (3; 1): Zarázi cie Pan wrzodem iádowitym nieuleczonym w kolánách y w goleniách [*saper genua, et super coxas*]/ od podełzwy áz do wierzchu głowy. *BibRadz Deut* 28/35; *SienLek* 18v; *Mącz* 475d; Niemożec być ciáło zdrowe/y niemoże być ná wżem łpofobne/ gdzie woynę wiedzie łkorá skościámi/ flágmá ze krwiá/ koláná z goleniámi [*impugna ... genuum cum cruribus*]/ łerce z wątrobą. *ModrzBaz* 21v.

»goleni, (i) kości« (3): *FalZioł* *3c; *SeklKat* Y4v; y nieiákimi kátowniámi goleni iego y kości łzczepáli *SkarŻyw* 273. [*Ponadto w innym połączeniu strukturalnym 1 r.*].

»goleni, (i) łysty« [szyk 2 : 1] (3): Też żyłki kthore łą przy łyftach/ y też przy goleniach otworzone/ łą wżyteczne naprzeciw boleściam goleni/ łyftow y nog wżytkich *FalZioł* V 59; *GlabGad* P6v.

»goleni, (i) nogi« (3): *FalZioł* V 12v; Iako my othym dobrze wiemy is yei nyevbił y nyezadal yei czterech ran wnoze lewa wramie prawe a dwu wgolienye wobiedwie nodze krwawych *ZapWar* 1550 nr 2613; *BielKron* 264. [*Ponadto przy innych szeregach 3 r., w innych połączeniach strukturalnych 4 r.*].

»goleni i (albo) pięty« [szyk 1 : 1] (2): Iuż gdzie ráćjs Oyće świetý Tłucz śwę golieni y piety *RejKup* n6; *Mącz* 371a.

»goleni i stopy« (2): Y viáwłfy go zá rękę práwą podnioł go: á nátychmiáft vtwierdzone łą goleni y łtopy iego [*et protinus consolidatae sunt bases eius et plantae*]. *Leop Act* 3/7; *WujNT Act* 3/7.

2. Część zbroi okrywająca goleń, nagolenica, nagolennik (1) : Tibiale militis, Goleń żołnierska od zbroyi fie łzcząca. *Mącz* 455c.

3. [Dolna część głównego pędu: Przy goleni máćice (iáko zowá winarze) cożkolwiek wyroście/ ma być obrzynano/ chybá/ iżby winnicá potrzebowałá odnowienia *Cresc* 1571 315 (*Linde*).]

Synonimy. 1. giczel, głożn, łydka, łyst.